

İKİNCİ ÇEÇEN-RUS SAVAŞI'NIN YIL DÖNÜMÜ VE HATIRLATTIKLARI

Mokhmad Akhiyadov

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Akhiyadov, Mokhmad. "İkinci Çeçen-Rus Savaşı'nın Yıl Dönümü ve Hatırlattıkları", İNSAMER, 10.10.2019.

 Analiz

Geçen hafta Çeçenistan tarihi açısından çok önemli bir olayın yıl dönümü idi. 20 yıl önce, 30 Eylül 1999'da Rus ordusunun Çeçenistan'a girmesiyle birlikte İkinci Çeçen-Rus Savaşı resmen başlamıştı. O sıralarda Rusya Başbakanı olan Vladimir Putin'in sonradan devlet başkanlığı görevine gelmesinde önemli rol oynayan bu savaş, Putin iktidarının konumunu güçlendiren en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Tıpkı günümüzde Rusya ile Ukrayna arasında devam eden anlaşmazlıkta olduğu gibi, 1999'da Çeçenistan'a karşı başlatılan savaş da Rusya'daki iktidarın gücünü pekiştirme amacıyla kullanılmıştır.

Aslında, bahis konusu savaş 1994-1996 yıllarında yaşanan Birinci Çeçen-Rus Savaşı'nın devamıydı. İki savaş arasında geçen üç yıllık süre boyunca Çeçenistan'da hem sosyoekonomik hem de politik bir kriz yaşanmıştı. Bu bağlamda, 1997'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kazanarak Çeçenistan'da iktidara

gelen Aslan Mashadov, bazı askerî birliklerin başındaki komutanları kontrol etme hususunda ciddi zorluklarla karşılaşmıştı. Buna mukabil Rusya'ya karşı yürütülen mücadele konusunda sahip olduğu görüşler itibarıyla Mashadov'dan ayrılan ve 1994'ten itibaren Çeçenistan müftüsü olarak görev yapan Ahmet Kadirov, önemli bir siyasi aktör hâline gelmişti. Tasavvuf geleneğinden gelen Kadirov, Çeçenistan'da selefi akımların yayıldığını ve devletin de bu durumu desteklediğini savunarak Mashadov'a karşı iktidar mücadelesine girişmişti. Daha birkaç yıl önce -1995'te- insanları Rusya'ya karşı cihada çağıran Kadirov'u Çeçenistan bağımsızlık mücadelesinin liderlerinden ayıran temel özellik ise, Rusya ile iş birliğine açık bir görüntü sergilemesiydi.

Bir tarafta Çeçenistan'daki iç siyasi mücadele devam ederken diğer tarafta 1996'da Çeçenistan karşısında uğradığı hezimetini unutmayan Rusya, yeni askerî müdahale hazırlıklarına çoktan

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

başlamıştı. 1999'da Rusya'nın Moskova, Volgodonsk ve Buynaksk şehirlerinde apartmanlara düzenlenen ve en az 300 kişinin ölümüne neden olan patlamalar, tam da böylesi hazırlıkların sürdüğü bir döneme denk gelmiş ve Rus müdahalesi için önemli gerekçelerden biri hâline dönüşmüştür. Rus resmî makamları bu eylemlerin arkasında Çeçenlerin olduğunu iddia etse de bu hiçbir zaman ispatlanamamış, hatta daha sonra Rusya Federal Güvenlik Servisi'nde (FSB) çalışan birkaç subayın yayımladığı itiraflarında eylemlerin arkasında bizzat Rus istihbarat birimlerinin olabileceği belirtilmiştir.

Aynı yıl, Rusya'ya bağlı özerk cumhuriyet olan Dağıstan'daki ayrılıkçı silahlı grupların Rus ordusuna karşı giriştikleri mücadelede Çeçenistan'dan yardım istemeleri üzerine, Çeçen askerî birlikleri Dağıstan'a girmiştir. Söz konusu müdahale, öteden beri Çeçenistan'a karşı ikinci savaşın planlarını yapan Rusya için yeni bir bahane daha oluşturmuştur. İki ülke arasında 1996'da imzalanan Hasavyurt Anlaşması'nın Çeçenistan tarafından ihlal edildiğini öne süren Moskova yönetimi, 30 Eylül 1999 tarihinde ikinci savaşı başlatmıştır.

Bu tarihin sembolik bir anlam taşıdığı belirtilmelidir. Zira Rus uçakları Grozni ve çevresini bombalamaya bir ay öncesinden zaten başlamıştı. Aynı şekilde Rus askerî birlikleri de Çeçenistan'ın önemli stratejik bölgelerini ele geçirme amacıyla defalarca ülke sınırlarını ihlal etmişti. Dolayısıyla Çeçen askerî birliklerinin Dağıstan müdahalesi büyük bir stratejik hata olarak görülse bile 1996 Hasavyurt Anlaşması'nı ihlal eden tarafın Rusya olduğu kesindir.

Şubat 2000'de başkent Grozni Rus ordusu tarafından ele geçirilmesine rağmen İkinci Çeçen-Rus Savaşı'nın resmen sona ermesi 2009 yılını bulmuştur. Söz konusu savaşın en önemli sonucu ise Çeçenistan'da iktidara Kadirov ailesinin gelmesi olmuştur.

İkinci Çeçen-Rus Savaşı'nın başlamasının 20. yıl dönümü olan 30 Eylül 2019 tarihinde, 1999 yılında başlayan savaş Çeçen halkı tarafından hatırlanırken, ülkenin resmî makamları

tarafından âdeta göz ardı edilmiştir. Her yıl söz konusu savaşın bitiş tarihini ülkedeki "uluslararası terör" sorununun bertaraf edilme tarihi olarak kutlayan Kadirov yönetimi, sadece Çeçenistan'ın değil bir bütün olarak Rusya tarihinin kara sayfalarından biri olan İkinci Çeçen-Rus Savaşı'nın başlama tarihini görmezden gelmiştir. Kadirov ve yakın arkadaşlarına "Rusya Kahramanı" madalyasını kazandıran bu savaştan ne Çeçenistan'daki medya kuruluşlarının ne de önde gelen siyasetçilerin şahsi sosyal medya sayfalarında bahsedilmiştir.

Bu, yeni ortaya çıkmış bir durum değildir. Benzer bir durum, Çeçen tarihinin en trajik olaylarının başında gelen 23 Şubat 1944 sürgününün yıl dönümü ile ilgili de söz konusudur. Kadirov yönetimi, dünyadaki bütün Çeçenlerin büyük çaplı etkinliklerle anma günleri düzenlediği sürgün yıl dönümü olan 23 Şubat üzerine âdeta resmî olmayan bir yasak getirmiş ve onun yerine 10 Mayıs'ı "Tüm Sürgün ve Savaş Kurbanlarını Anma Günü" olarak belirlemiştir. Bu tarihin seçilmesinin tesadüf olmadığını söyleyen birçok uzman, bunun arkasında iki neden olduğunu kaydetmektedir. Bunlardan birincisi, Çeçenlerin sürgün günü olarak andığı 23 Şubat'ın Rusya'da "Vatan Savunucuları Günü" bayramı olarak kutlanıyor olmasıdır. İkincisi ise doğrudan 10 Mayıs ile alakalıdır. 9 Mayıs 2004'te uğradığı bombalı saldırı sonucunda hayatını kaybeden Ramzan Kadirov'un babası Ahmet Kadirov, 10 Mayıs'ta toprağa verilmiştir. Dolayısıyla 23 Şubat Çeçen Sürgünü Anma Günü'nü 10 Mayıs'a taşıyan yeni yönetim, tabiri caizse bir taşla iki kuş vurmuştur. Söz konusu bu düzenleme ile bir yandan 23 Şubat'ı bayram olarak kutlayan Rusya memnun edilmiş diğer yandan ise baba Ahmet Kadirov'un şahsiyetini kültürelizmeye doğru bir adım atılmıştır.

Çeçenistan yakın tarihiyle ilgili konuların tabii hâline gelmesi, yaşananların anlaşılması açısından büyük bir handikap oluşturmaktadır. Oysaki on binlerce sivilin ölümüne neden olan İkinci Çeçen-Rus Savaşı'nda olduğu gibi, Çeçen halkı için hassas konuların serbest tartışmaya açılması, hem Çeçenistan ile Rusya arasında

son 15 yıldır yürütölmeye çalışılan “ortak yol” anlayışının sorgulanmasını gündeme getirebilir hem de Çeçen toplumunun mevcut yönetimden beklentilerini ortaya koymasını için zemin oluşturabilir.

Sonuç olarak, günümüzde Çeçenistan’da paradoksal bir durum ortaya çıktığı belirtilmelidir. Çeçenistan yönetimi bir taraftan

Çeçen dilini, kültürünü ve geleneklerini canlı tutmak için çok önemli adımlar atarken diğer taraftan Moskova’nın çıkarları doğrultusunda Çeçenistan’ın yakın tarihine sansürü hatırlatan uygulamalar getirmektedir. Rusya’nın Çeçenistan yönetimi üzerindeki etkisini ortaya koyan bu durum Çeçen halkının hoşnutsuzluğuna sebep olmaktadır.